

# כתרי תורה

לק"י • פרשת ואלה המשפטים ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון מ"ב • הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"ג ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, זכה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבלחט"א הרב צבי בלאט שליט"א ולע"ג הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, ולזכות יבלח"ט הרב אברהם ב"ר דוד, ומרת רחל אורית ב"ר מנחם תחי' לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל • אין לקרוא בשעת התפילות וקריאת התורה

**כתר מלכות - מאן מלכי רבנן**  
רבי יחיא ב"ר סעדיה קשמא זלה"ה  
רב קהילת אלכמה ומושב אליפלט - א' אדר תשמ"ז  
רבי דוד ב"ר עוואץ חגבי זלה"ה  
רב העיר ראש העין - א' אדר תשנ"א  
רבי עוזי ב"ר יוסף עמרני זלה"ה  
רב קהילת ארח לחיים, ק"ס - א' אדר א' תשע"ט  
רבי שלום ב"ר אהרן הלוי נהארי זלה"ה  
רבה של בית עדאקה - ג' אדר תשנ"ב  
רבי סעדיה ב"ר עוואץ בן אור (צ'וראני) זלה"ה  
מחכמי חוגריה, רב בימ"ד לאה ורחל רעננה - ה' אדר א' תשנ"ז  
רבי דוד ב"ר פנחס כמוס הלוי זלה"ה  
מרבני ראשל"צ - ז' אדר תשכ"ב  
רבי יחיא ב"ר שלום הכהן זלה"ה  
חבר ב"ד צנעא ומח"ס שו"ת חיי שלום - ז' אדר ב' תרכ"ז

## כתר של"א"ש

ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך (כ"ב, כ"ה).  
**איתא במדרש הגדול**, זו תפילה, וכן הוא אומר ולעבדו בכל לבבכם (דברים י"א ג) איזו היא עבודה שבלב, הוי אומר זו תפילה. **דבר אחר**, ועבדתם את ה"א, עבדו בתורתו עבדו במקדשו ע"ש (וכ"ה בספרי דברים שם). **ובמדרש החפץ** (כת"י הובא בתורה שלמה כאן אות של"ג) **איתא** וברך את לחמך ואת מימך, מה ביום שתי סעודות, כך התפילה שתי פעמים (ועיי קרית ספר פ"א מתפילה ה"א שבי"ו מקור לחיוב תפילה בכל יום). **והנה כתב הרמב"ם בספר המצות** (מ"ע ה) המצוה החמישית שציוונו לעבדו יתעלה וכו' ואע"פ שזה הציווי מן הציווים הכוללים, הנה יש בו יחוד שהוא ציווה בתפילה. **והרמב"ן שם נחלק עליו** שהציווי הוא שתהיה עבודתנו לא יתברך בכל לבבנו בכונה רצויה שלימה לשמו. ומה שדרשו חז"ל לענין תפילה ות"ת זו אסמכתא או שבאו לומר שמכלל העבודה שנלמוד תורה ונתפלל אליו בעת הצרות ושנעבדו במקדשו כיעו"ש. **ויש להתבונן**, מה נתייחדה מצוות תפילה שנקראה בשם עבודה. ואף להרמב"ן שהיא אסמכתא יקשה מדוע הסמיכו דוקא תפילה לפסוק זה. **וכתב כמוהר"ח כסאר זלה"ה בקיץ המזבח**, כי בא זה ללמדנו שהעומד בתפילה יעמוד באימה ברתת ובויע, לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כעבד העומד לפני המלך, ע"ש. **נמצא כי צורת קיום מצות תפילה היא בעבודה להיות כעבד לפני המלך**, ולכן נקראה התפילה עבודה יותר משאר מצות. **וסיעתא לדבריו** שהעבודה היא כיון שעומד לפני המלך, יש להביא מסוף דברי המדה"ג (והספרי) עבדו במקדשו, כיגם שם הביאר שנקראה עבודה לפי שהיא בהיכל המלך. **וע"פ דרכו נוכל לבאר ג"כ מש"כ עבדו בתורתו**, כי הכוונה על לימוד התורה שצורתה היא בעבודה, שישעבד כל חושיו אליה, ברצינות וברציפות, לא חלילה פסקי פסקי. **משא"כ שאר מצות שיכול ללבוש ציצית ולעסוק בעסקיו**. ויה"ר שנזכה שתהיה עבודתנו רצויה ומקובלת לפניו יתברך, ובפרט בימים אלו שאנו מייחלים שיתקיים בנו במהרה סיפא דקרא זה הסירותי מחלה מקרבך, אכ"י. **שבת שלום**

## כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיא ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

### האבל בשנה הראשונה מהו בסעודת פורים

**אן נשאלה שאלה האם מותר לאבל בתוך שנתו**, להשתתף בסעודת פורים אצל אחרים או להזמין אצלו. **תשובה**: הנה האבל כל שלושים על כל המתים, וכן כל י"ב חודש על אביו ואמו, ממעט הוא בשמחה ולכן אינו משתתף בשום סעודה אפילו היא של מצוה וכ"ש בשמחת נישואין שאף בשעת החופה אינו נכנס, מלבד במקום צער ועגמת נפש כגון בשמחת נישואי בניו ובנותיו וכד' (שוע"י י"ד סי' שצ"א סי"ג, מהריק"ש שם). **אך אם היא מצוה שהוא עצמו מחוייב בה** כגון שמחת פורים, מותר, דאבילות שלושים וי"ב חודש בטל מפני שמחת פורים (שו"ת וקן אהרן סי' רי"ג והביאו מהרי"ק בשו"ת פוע"צ ח"ב סי' ע"ח, דברי סופרים פ' מ"א סי"צ). **וממילא כיון שמוותרת לו** השמחה בפורים, מותר לו אף להתארח או להזמין אורחים. וכן מותר לשמוע כלי נגינה מפני שמצות היום לשמוח ביום זה. **וכן דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א** שהאבל בתוך י"ב חודש ואף בתוך שלושים, יתנהג בפורים כהרגלו בכל שנה ואל יימנע מן השמחה.

### אמירת קדיש כשמוציאים ג' ספרים

**בן בשבת זו מוציאים שלשה ספרי תורה**. אחר ספר ראשון בו קראו בפרשת השבוע, אומרים קדיש כיון שנשלמה קריאת שבעה עולים בפרשת השבוע (שת"י סי' תרפ"ד ס"ק י'). ואחר ספר שני בו קראו בו עניין ר"ח, אומרים שוב קדיש כיון שנשלמה קריאת ר"ח (רמב"ם תפלה פי"ג ה"טז). **ואחר קריאת פרשת שקלים** שהיא קריאת המפטיר, אף שהיה ראוי לומר שוב קדיש מפני השלמת קריאת פרשת שקלים וכמו שיש נוהגים (שת"י שם), מ"מ אין אומרים אותו, כדי להסמיך את קריאת התורה להפטרה, וכמו בכל שבת שהמפטיר קורא את ההפטרה בסמוך לקריאת התורה מפני כבוד התורה שלא יהא הנביא שווה לה (מהרי"ק ע"ח ח"א דף קס"ג).

### חינוך קטן למתנות לאביונים

**גן נחלקו הפוסקים האם צריך לחנך את הקטנים למצות מתנות לאביונים**, או שמכיון שאין לו ממון משלו, הרי הוא כעני הפטור ממתנות לאביונים. **י"א שצריך האב להקנות לבנו קטן מעות כדי שיקיים בהם מצות מתנות לאביונים** (הגרי"ש"א הליכות והנהגות, הגר"נ קרלין הובא בשו"ת מנחת חן ח"ב סי' מ"ב) **וי"א שבמצוה דרבנן אין צריך להחמיר ולהקנות לקטן כדי שיוכל לקיים את המצוה** (מרן הגר"ח קנייבסקי הובא בקובץ תורת המועדים, ארחות רבינו ח"ג עמ' מ"ז). **ובשו"ת שרגא המאיר** (ח"ב סי' צ"ט) תלה דבר זה במחלוקת האחרונים לענין עני האם חייב הוא במצוות מתנות לאביונים ויתן ממה שמקבל צדקה (ב"ח סי' תרצ"ד, משנ"ב שם ס"ק א', שת"י ס"ק א') או שפטור (פר"ח שם ס"א). **מאידך י"ל**, דאף אלו הסוברים שעני חייב, זהו עכ"פ כיון שיש לו ממה שמקבל מן הצדקה, אבל קטן אין לו כלל ואין חובה להקנות לו בשל כך (חשו"קי חמד מגילה עמ' רס"ח). **ודעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א** כי מן הדין אף הבנים הגדולים הסמוכים על שולחן אביהם, אינם חייבים במתנות לאביונים וכן היה המנהג. אמנם בזמננו שבי"ה אין המצב דחוק כבעבר, טוב שיתנו בעצמם וכן טוב לחנך הקטנים בזה.

### טעה בקריאת הטעמים שבתיתת ה'

**דן מעשה שארע** בשבת שעברה פרשת יתרו והקורא המשלים [שביעין] טעה בפסוק על כן ברך ה' את יום השבת, ולא הפסיק בתיבת ה', תחתיה יש טעם תביר. לאחר שתקנוהו חזר ואמר "ברך ה'" והפסיק ע"פ הטעם. **ונשאלה שאלה האם** אכן צריך היה לתקנו כיון שהטעות היא בתיבת ה'. **וכתב בספר שלחן עצי שטים** (סי' ו' ס"ה) שאם טעה בניקוד או מנגינה ולא משתנה העניין אין מחזירין אבל גוערין. ואם משתנה העניין כגון שלא העמיד בטעם מעמיד, מחזירין ואפילו כשקרא את השם, ודלא כמו שחושבים ההמון (משנ"ב סי' קמ"ב ס"ק ד'). **וכתב מרן הגר"י רצאבי שליט"א** (שע"ה ח"א סי' כ"ב ס"ל) כי אף במקום שמן הדין הקורא אינו צריך לחזור משום שלא משתנה המשמעות, מ"מ גוערין בו ואם חזר אפילו בשמות הקדושים, אין חזרתו לבטלה ח"ו, לפי שאין שום דקדוק בתורה שהוא לחינם. **וא"כ בשאלה הנ"ל** אף ששם לא משתנה העניין, מ"מ מה שגוערין בו וכן מה שחזר ותיקן וקרא שוב את השם, כדין עשה.

**סוגית הגמרא דעין תחת עין ממון**

**א] בגמרא** (ב"ק פג, ב) פריך אהא דתנן החובל בחבירו חייב עליו משום חמשה דברים, בנוק בצער בריפוי בשבת ובושת. אמאי מחייב כל הנני, עין תחת עין אמר רחמנא. פירוש עין תחת עין ממש ולא בתשלום ממון. ומשני לא סלקא דעתך דעין תחת עין ממש, כי דרשינן גזירה שוה הכאה הכאה, כתיב מכה נפש במהה ישלמנה (ויקרא כ"ד, י"ח) וכתוב ואיש כי יתן מום בעמתו כאשר עשה כן יעשה לו (שם, י"ט). ופירש"י דע"ג דלא כתיב כאן הכאה גמרין גז"ש, כיון דמוס ע"י הכאה בא, מה הכאה האמורה בבמהה לתשלומין אף הכאה האמורה באדם לתשלומין.

**ואם נפשך לומר** מדוע ילפינן מבהמה נילף מאדם דכתיב ומכה אדם יומת (שם, כ"א) וכי היכי דשם נהרג ממש, הכי נמי כאשר עשה כן יעשה לו מום ממש. **לכך דרשינן עוד מדכתיב** לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות (במדבר ל"ה, ל"א) וממהילים לנפש רוצח דרשינן, דוקא לרוצח אי אתה לוקח כופר, אבל אתה לוקח כופר למזיק ראשי איברים שאינם חוורים. ועדיין צריכים אנו גם את הגז"ש ממכה בהמה, דהו"א רק אם ירצה לשלם יש כופר לראשי איברים, ואם לא ישלם יתחייב עין תחת עין ממש, קמ"ל. עת"ד הגמרא וע"ש כל הסוגיא ודרשות נוספות.

**הרמב"ם הביא דרשה נוספת ומקורה במדרש הגדול**

**ב] ודין זה הביאו הרמב"ם** (פ"א מחובל ומזיק ה"ב) וכתב מפי השמועה למדו שזה שנאמר תחת, לשלם ממון הוא ע"כ. ובהמשך (ה"ה) ביאר דבריו ומנין שזה שנאמר באיברים עין תחת עין תשלומין הוא, שנאמר חבורה תחת חבורה (כ"א, ה). ובפירוש נאמר וכי יכה איש את רעהו באבן או באגרוף וגו' רק שבתו יתן ורפא ירפא (שם, י"ח), הא למדת שתחת שנאמר בחברה תשלומין. והוא הדין לתחת הנאמר בעין ובשאר איברים ע"כ. **וכבר העיר הלחם משנה**, מדוע לא הזכיר רבינו גז"ש דהכאה הכאה, וכתב ואולי באיזה מקום מצא רבינו ז"ל דרשא זו. **ואכן במדרש הגדול מובאת דרשה זו**, בן עזאי אומר, הרי הוא אומר חבורה תחת חבורה, ולהלן הוא אומר והכה איש את רעהו באבן או באגרף, הא חבורה חבורה (פי' דרשינן גזירה שוה, וכמו שפירש"י לענין הכאה הכאה, דמוס בא ע"י הכאה, ה"נ ע"י אגרוף באה חבורה) מה חבורה האמורה להלן שבתו יתן ורפא ירפא, אף כאן שבתו יתן ורפא ירפא. **וכאן ממשיך בן עזאי ודרש** מחבורה לשאר האמורים בפרשה וכמ"ש הרמב"ם, חבורה בכלל היתה ולא ללמד על עצמה על עצמה, אלא ללמד על הכלל, מה חבורה שנאמר בה תחת הרי היא תשלומין, אף כאן שנאמר בו תחת הרי היא תשלומין. **ועוד דרש בן עזאי**, או יכול אף נפש תחת נפש ת"ל ולא תקחו כופר לנפש וכו', ע"ש. **והטעם שהביא רבינו דרשה זו**, צ"ל דכרוכו להביא הדרשה הקרובה אל הפשט, כיעוין במרכבת המשנה (ה"ה). ואף שלדבריו כוונת רבינו לדרשה ר"פ בגמרא, ע"ש וכנראה מהמגיד משנה). **ומהרח"כ זלה"ה בשם טוב** (ה"ה) כתב, דראיה זו עדיפא שהיא אדם מאדם ולא אדם מבהמה, ע"ש. **רמז נוסף מצאתי במדרש חסרות ויתירות**, ארבעה איברים מונה בכאן בזה הפיסוק, עין, שן, יד, רגל עש"ד. כלומר הכתוב מדבר שיתן לו תחת איבריו ממון.

**ביאור דברי הרמב"ם שהלכה זו בקבלה מהר סיני**

**ג] והנה סיים הרמב"ם** (שם ה"ו) ואע"פ שדברים אלו נראים מעניני תורה שבכתב, כולן מפורשים הן מפי משה מהר סיני וכולן הלכה למעשה הן בדינו, וכזה ראו אבותינו דנין בבית דינו של יהושע ובבית דינו של שמואל הרמתי ובכל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו ע"כ. **וכבר העיר על דבריו המעשה רקח דכיון** שאמר דמפי משה בהר סיני הן, מדוע הוצרך להוסיף כיהודה ועוד לקרא שכך נהגו בב"ד של יהושע ושמואל, ע"ש מה שנדחק לתרץ. **ומדברי מהרש"ל בים של שלמה** (ר"פ החובל) נראה שהבין כי בא הרמב"ם להראות שנשתלשלה הלכה זו איש מפי איש ממש עד היום, אבל הקשה דהא בגמרא הביאו כמה גז"ש ולימודים לומר דעין תחת עין ממון, ומה אנו צריכים בכלל לקבלה זו, ע"ש.

**ומרן הגר"י רצאבי שליט"א** (בארות יצחק הלכות לולב אות ו'). מלי דנויקין ב"ק שם. ובשערי יצחק ראה התש"פ) **ביאר כוונת רבינו דדין זה בא לנו בקבלה ממש בסנינו ונשתלשל כך** בכל הדורות, ודרשות חז"ל מן המקראות, אינם להוכיח דין זה אלא להראות שהדבר מפורש בתורה. **וכמו שכתב רבינו בהקדמת פירוש המשניות** שהפירושים המקובלים ממש אינן בהם מחלוקת בשום פנים. שהרי עד עתה לא מצאנו מחלוקת שאירעה בזמן מן הזמנים ממש ועד רב אשי, בין שום אחד מן החכמים, שיאמר אחד מהם שמי שסימא עין אדם מסמא עינו לפי שאמר ה' עין בעין, וינאמר האחד כופר בלבד הוא חייב. לפי שכולם הם פירושים מקובלים ממש, ועליהם ועל שכמותם אמרו כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה מסיני. אבל אע"פ שהם מקובלים ואין מחלוקת בהם, ממסורת הכתובים המושכלים ניתן לדרוש את הפירושים בדרכי המידות והאסמכתאות וההוראות והרמזים המונחים במקרא. וכשתראה אותם בתלמוד מתווכחים ונחלקים דרך משא ומתן ומביאים ראיה על אחד הפירושים האלה וכו' אין זה מחמת שהענין מסופק אצלם עד שהביאו עליו ראיות אלו וכו' אלא שחקרו על הרמז המונח בכתוב לפירוש המקובל עכ"ל. **וכן מצאתי בשו"ת ברוך השם על הרמב"ם למוה"ר משה רוטמן זלה"ה** (ברדשוש תרע"א).

**ובאמת הדבר מדוקדק בלשון רבינו שכתב בתחילה** (ה"ב) מפי השמועה למדו ואח"כ כתב (ה"ה) ובפירוש נאמר. הרי שדין זה נמסר בקבלה והראונו חז"ל איך הוא מפורש בתורה. **ועיי למטה"ד ישראל הכהן זלה"ה בסגולת ישראל** עה"פ מימינו אש דת למו דברים ל"ג, ב). **והנה בגמרא שם תנאי ר"א** אומר עין תחת עין ממש, ופריך ממש סלקא דעתך, ר"א לית ליה ככל הני תנאי ומשני לומר ששמין אותו בעינו של מזיק ולא בניזוק. **ולכאורה יפלא** הלא ר"א תנא ויכול לחלוק עליהם. **והביא מרן שליט"א בשערי יצחק** (שופטים התש"פ) **את דברי המהר"ן חיות** דע"פ האמור אתי שפיר, דאה"נ יכול ר"א לחלוק על חבריו, אבל כאן שהדבר מקובל בכל ישראל ולא מצוינו שום איש שנחלק בזה מימות משה, איך יתכן שיחלוק.

**ד] והטעם שלא כתבה תורה דין זה** וסמכה על תושבע"פ, **כתב מוהר"ח כסאר זלה"ה בשם טוב** (שם ה"ב) לפי שדבריה דבר מלך, וכל דיניה כלולים בה, ומשום הכי לא האריכה בפירושו, וניתנה תושבע"פ לפרש סתומותיה. **ויתכן שכוונתו למש"כ הדרב"ז במצודת דוד** (מצוה תע"ג) כי כל התורה כולה שמונתו של הקב"ה, ולפי סוד השם ההוא היה צריך הכתוב להאריך או לשנות מכונת פשטי הכתוב, ע"ש.

**מכחישי תושבע"פ פירשו עין תחת עין ממש, ופירכתם**

**ה] איתא במגילת תענית** (פ"ד) שהיו ביתוסין אומרים עין תחת עין שן תחת שן, הפיל אדם שנו של חברו יפיל את שנו של חברו, סמא את עינו של חברו יסמא את עינו, יהו שוים כאחד. **ובפירוש רבינו יוחנן המורחזי זלה"ה** (ברכות פ"ח מ"ח) כתב שכך היו הכותים מפרשים, שהיו עוסקים בתורה כפי פשטיה כמו וקצותה את כפה למדו שאינו קנס למבייש אלא יחתכו ידה, וכן בפירוש עין תחת עין ע"כ. **ומהר"ש שבי בחמדת ימים** (שמות י"ח, ב) כתב אמר רבי יוחנן, מפני מה חרבה ירושלים. מפני שדנו בה דין תורה. ואילא דין אמושי. דסברין אוריתא על בריתה, עין תחת עין שן תחת שן, ולא מקבלין כופר ע"כ. **פירוש** שלמדו את התורה בצורה ח'יצונית, ולא קבלו את המסורה ודרשות חז"ל. **ונראה דנפל חסרון בדבריו**, ועד כאן היא השאלה, וכי לא היו צריכים לדון ד"ת, ואלא מה דינו, דין אמושי. וצריך להוסיף ולתתן כפי שהוא בגמרא (ב"מ ל"ב), אלא אימא שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין. **וכפי שדיבר שם לעיל בחמדת ימים** בענין פשרה ולפנים משורת הדין. **וכן כתב רבינו אברהם אבן עזרא** (שם, כ"ה) על כל מקראות הללו עין תחת עין וכו'. והמכחישים יפרשו כל אלה הנוכחים שהם כמשמעם, ומעתיקי התורה אמרו כי יש כופר לכלם. **וכ"כ בפרשת אמור** (ויקרא כ"ד י"ט) עה"פ כאשר עשה כן יעשה לו, ואמר שמשון, כן עשיתי להם. **והביא את דברי הגאון** שהביא ראיות משיקול הדעת דא"א לפרש כן (מה שלא הביא מדרשות חז"ל כי הם אינם מאמינים בדברי חז"ל, ח"ו), כי לא יתכן להיות שבר תחת שבר ממש, כי הראשון לא כיון בדיוק איך יהיה השבר, וא"כ איך נוכל לעשות השבר כמוהו, ואם הוא במקום מסוכן, הלא ימות. וכן אם סר שלישיית מאור עיניו, איך יכול לעשות כן בעין החובל, וע"ש.

**ביאור המרפא לשון בתרגום אונקלוס**

**ו] והנה אונקלוס תרגם פסוק זה** כפשוטו, עינא חלף עינא, שינא חלף שינא, ידא חלף ידא, רגלא חלף רגלא. **וכתב בעל מרפא לשון רבים** תמהו איך תרגם היפך הקבלה ע"כ. **ונאכן בתרגום יונתן** תרגם 'דמי' עינא חלף עינא. **וכן דקדק רס"ג לתרגם בתפסיר** ידיה עין בדל עין שפירושו כפר העין בעד העין, **וכמ"ש מוהר"ע קרח זלה"ה בנוה שלום**. **והנה הרב נתינה לגר כתב** דאונקלוס הוציא המקראות מפשוטו ופירש ע"ג המוסרה רק במקום שהצדוקין היו משיבין, ע"ש. **אכן במגילת תענית לעיל מבואר** דהביתוסים היו מכחישים דברי חז"ל בזה, וא"כ היה לו לפרש כהמוסרה. **ושמא לא היו בימי אונקלוס**, ולכך לא הוצרך להכחישים. **ובעל נפש הגר כתב** דכיון דרבי אליעזר שהיה רבו של אונקלוס אמר עין תחת עין ממש, אף שביאר דבריו בגמרא, מ"מ אונקלוס תלמידו היה חייב לדבר בלשון רבו.

**ומהר"י קרח זלה"ה במרפא לשון ביאר**, דאונקלוס תרגם האמת כפי פשוטו של מקרא לחייב עין תחת עין ממש, אלא שחידשה תורה ליקח כופר לראשי איברים (מדרשה או לדברי הרמב"ם במוסרה. אבש"ד), אך כופר זה רשות אלא חובה, דכיון שא"א לצמצם שפעמים זה מת בחתיבת ידו, מחויבים אנו ליקח כפר (ואף שבגמרא שם אמרו דמימד אמדין ליה, פשוט שזהו רק אם היה מתחדש דין עין תחת עין ממש. אבש"ד). **ולדבריו יקשה מדוע כתבה תורה בלשון זו** דמשמע עין תחת עין ממש, והלא אין הדין כך. **וביאר** דבדיני שמים כך חיובו, ולכך אף אם נתן לו דמי עינו, לא נמחל לו עד שיבקש מחילה (כמבואר שם צ"ב, א), משא"כ בנפש תחת נפש שלא מצוינו שיעטרך הרוצח קודם מיתתו לילך על קבר הנרצח ולבקש מחילתו, כיון שזהו תשלום דינו גם בדיני אדם. וא"כ אונקלוס תרגם האמת כפי חיוב המעשה אף שבדיני אדם אין דנים אותו כך. **ויע"פ דבריו יש לבאר דברי הרמב"ם במורה נבוכים** ח"ג פמ"א דעיקר החיוב הוא עין ממש, אך זהו פירוש הפסוקים ולא ההלכה, כי בדיני שמים אינו מתחייב. **וע"ע בארוכה בשערי יצחק** ראה התש"פ עד וירא התשפ"א, בבביאור הרמב"ם ודחיית הטועים שחז"ל שינו את פירוש התורה ח"ו. **עוד י"ל עפ"משי"כ הדרב"ז** (שם) דע"פ סודן של דברים ג"כ מתקיים עין תחת עין ממש, ע"י שחזור בגלגול אחר ומי שהוכה, יכה. והצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. וע"ע שם מש"כ בשם הריקנאטי.

**כתר שם טוב - מדרכי רבותינו - מוהר"ר סעדיה ב"ר עוואי' בן אור (צ'וראני) זלה"ה**

מצעירותו כל ימיו עסק בתורה בקדושה ובליחות אף היה עולה לגג לשקוד על תלמודו לאור הלבנה, למד מגדולי מקובלי שרעב ובעיקר מכמורה"ח סנואי זלה"ה שאף סמכו להוראה. שמש כרב בישוב חרף אלהיגה בתימן, אך בארץ סרב בכל משרה רבנית שהוצעה לו ויסד ברעננה יחד עם אחיו כמורה"ר חיים שלום זלה"ה את ביהמ"ד לתורת הנגלה והנסתר ללא רחלי. התנהג כל ימיו בפרישות גמורה בדבקות ופשטות, הרבה בתעניות דיבור בעיקר בשני תמישי, בשבועיים ובכל חודש אלול ועש"ת בהם פרש לעסוק בתוה"ק. וזה לחבר ספרים רבים בפרד"ס התורה. העיד עליו הצדיק רבי יצחק הוברמן מרעננה זלה"ה שזכה ללמוד תורה עם אליהו. גם הגר"מ אליהו זלה"ה התבטא עליו ז"ל ידעתי שעדיין חיים עימנו גדולים כמו הרב מרדכי שרעבי. זיע"א.